Geschiedenis (nieuwe stijl) en geschiedenis en staatsinrichting (oude stijl)

Examen HAVO

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

20**03**

Tijdvak 2
Woensdag 18 juni
9.00 – 12.00 uur

Bronnenboekje

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

De Sovjet-Unie. Een samenleving onder spanning

bron 1

De Nederlandse jurist J. Huyts brengt in 1935 twee maanden in Moskou door op uitnodiging van een sovjetorganisatie. Na zijn reis schrijft hij het boek: Nieuwe mensen in Moskou. Daarin noteert hij een volksliedje dat in die dagen gezongen wordt in Rusland

Bij Lenin heb ik het gelezen,
Bij Stalin heb ik het gelezen,
Dat er de weg van de kolchozen
Voor het dorp is best gekozen.

Aan tafel wij zaten,
Vleesbroodjes aten.
Toen sloeg de radio aan
En luisterden we allen saam.

Als het doek gespannen wordt,
In de leeszaal gehangen wordt,
Gaan de oude oudjes ook
Mede naar de bioscoop.

'k Eet met een lepel, eet van een bord,
Hebben de cultuur afgezien.
Straks beginnen we de dors
Met een nieuwe dorsmachien.

Op het kerkhof krast een uil,
Boven 't dorp is 't donkre nacht.
In 't geniep, vanwaar hij schuilt,
De koelak, boos nog te schaden tracht.

Laat de luiaard smaad verduren,
's Zomers van de wind geleefd,
Moet hij 't eind van 't jaar bezuren,
Dat hij lucht in handen heeft.

'n Kaarsje branden doe ik niet,
Bidden daarin zie 'k niets.
Ilja de profeet wil 'k niet zien,
Maar de lamp van Iljits. (=Lenin)

bron 2

In 1938 verdedigt Nikolaj Jezjov zich voor een gesloten zitting van het militair Hooggerechtshof van de Sovjet-Unie

Ik heb 14.000 Tsjekisten (agenten van de Tsjeka, de geheime dienst van de tsaar) gezuiverd, maar mijn grootste fout is dat ik er niet genoeg heb gezuiverd. Ik gaf instructies aan allerlei afdelingshoofden over het verhoor van verdachten, en al die tijd dacht ik: 'Jij verhoort hem vandaag, maar morgen arresteer ik jou.' Overal om mij heen waren vijanden van het volk. Overal. Wat Sloetski betreft: ik had instructies van hogerhand. Arresteer hem niet, zie op een andere manier van hem af te komen. Anders zouden onze agenten in het buitenland zich in veiligheid hebben gebracht; dus werd Sloetski vergiftigd.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 3

In haar dagboek noteert de Russische communiste Galina Shtange op 24 september 1937 een gesprek dat ze eerder in de trein had opgevangen

Ik miste het begin van het gesprek.
De een zei: "Nou, ik ga naar die kerk, doe wat ze daar van me verwachten, ontvang mijn loon en ga weer weg. Om kort te gaan, wat ik daar doe is gewoon werk dat niet anders is dan jouw baan. Hoe dan ook, die priester heeft een prachtige stem en hij weet goed weg met sterke drank. Je komt binnen, hij neemt een paar glazen en vraagt: 'Wat wil je horen?' en als hij eenmaal bezig is, zingt hij de sterren van de hemel. Wat een stem."
"Maar waarom gebruikt hij zijn talent niet ergens anders voor?"
"Omdat zijn familie al tot de geestelijkheid behoorde en hij kreeg zijn opleiding aan een conservatorium voor kerkmuziek. Zij weten gewoon niet beter."
"Bij ons in de buurt wonen een paar oude vrouwen: zij krijgen regelmatig bezoek van een priester, die twaalf talen spreekt en in twaalf talen boeken schrijft. Hij is ingeschreven als inwoner van Moskou. Denk je dat hij daar een beetje zijn tijd zit door te komen? Nee, hij verspreidt propaganda. Dan zegt hij tegen iemand, 'Laat me jou trouwen'; tegen anderen zegt hij 'Laat me je kinderen dopen.' En het werkt. Pas nog heeft hij twee kinderen van vier en acht jaar gedoopt."
"Die kinderen zijn groot genoeg om van alles te begrijpen, en ze vertellen alles wat ze meemaken. (…) Stel je voor, hij heeft een Jonge Pionier (lid van de Komsomol) gedoopt."
Na die woorden moest ik de treincoupé uit en ik weet dus niet hoe het gesprek verder ging.
Jammer.

bron 4

Julia Voznesenskaja beschrijft in haar roman Vrouwendecamerone uit 1985 hoe tien vrouwen uit alle lagen van de bevolking op de kraamafdeling van een Russisch ziekenhuis elkaar tien dagen lang verhalen vertellen. Een fragment uit dit boek, waarin drie van de vrouwen aan het woord komen

Irisjka:
"Ik begrijp niet waarom we uitsluitend onmogelijke dingen uit het Westen importeren. (…) Importeren doen we alleen machines, machines en nog eens machines, en exporteren doen we hele dennenbossen. Nou ja, en dan nog wat kaviaar en dat soort delicatessen. Maar niemand komt op het idee eens wat cosmetica voor ons aan te schaffen. Terwijl wij toch ook wel eens mooi willen zijn. Kunnen jullie je nog herinneren dat er drie jaar geleden in Leningrad en Moskou nergens lippenstift te koop was? Daar is nog over geschreven in de kranten destijds. Een van de twee fabrieken was gesloten, zeiden ze, en de andere kon niet aan de vraag voldoen. Alsof het Westen te beroerd is om ons lippenstift te verkopen! Ze hebben er daar bergen van, kilometers muur kun je ermee volschrijven."
Valentina:
"Technische dingen en vooral elektronische spullen zijn voor ons belangrijker dan lippenstift. Daarmee versterken we onze defensie. Een mens kan best leven zonder lippenstift, het belangrijkste is dat er geen oorlog meer komt. Het is aan de verstandige en wijze politiek van onze regering te danken dat Amerika of West-Duitsland ons niet al lang hebben aangevallen, dat weten jullie toch wel? In 1968 had het maar weinig gescheeld of de Westduitsers waren Tsjechoslowakije binnengevallen. Een verzwakking van onze defensie zal voor hen ogenblikkelijk aanleiding zijn ons aan te vallen."
Galina:
"O, meisjes toch, hou toch op met dat waanzinnige geklets! Of moet ik soms een paar pamfletten schrijven om hier op de zaal uit te delen? Jullie dazen!"
Reacties op Galina van de anderen:
"Ja natuurlijk denk jij er anders over, Galina. Jij luistert naar de stemmen van de vijand."
"Iedereen om ons heen heeft het op ons gemunt. En van dat standpunt ben ik niet af te brengen, Galina, al kom je met nog zoveel verhalen over democratie. Ik ben bereid alles te verdragen als er maar geen oorlog komt. Maar één buitenlands ding zou ik wel willen hebben: vochtbestendige luierbroekjes. Ik begrijp er niets van, ze hebben alles daar in het Westen, wat hebben ze eraan om ons aan te vallen…"

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 5a

Een foto uit 1903 van tsaar Nicolaas II in zeventiende-eeuwse hofkleding voor een gemaskerd bal

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 5b

Stalin en Lenin bespreken de militaire strategie tijdens de Burgeroorlog, een foto van een gravure uit 1936

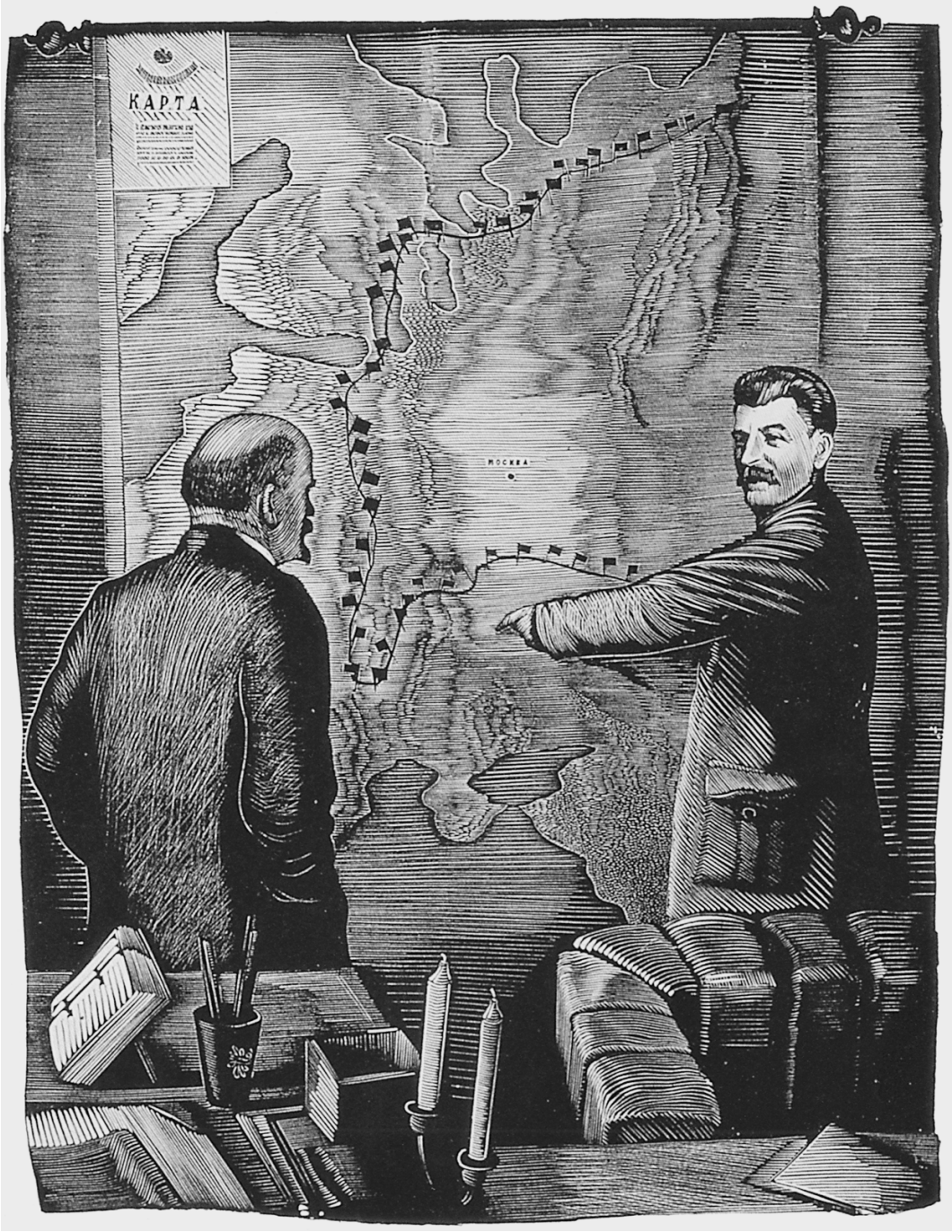

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 5c

Tentenkamp bij de bouw van de stad Magnitogorsk, een foto uit 1930

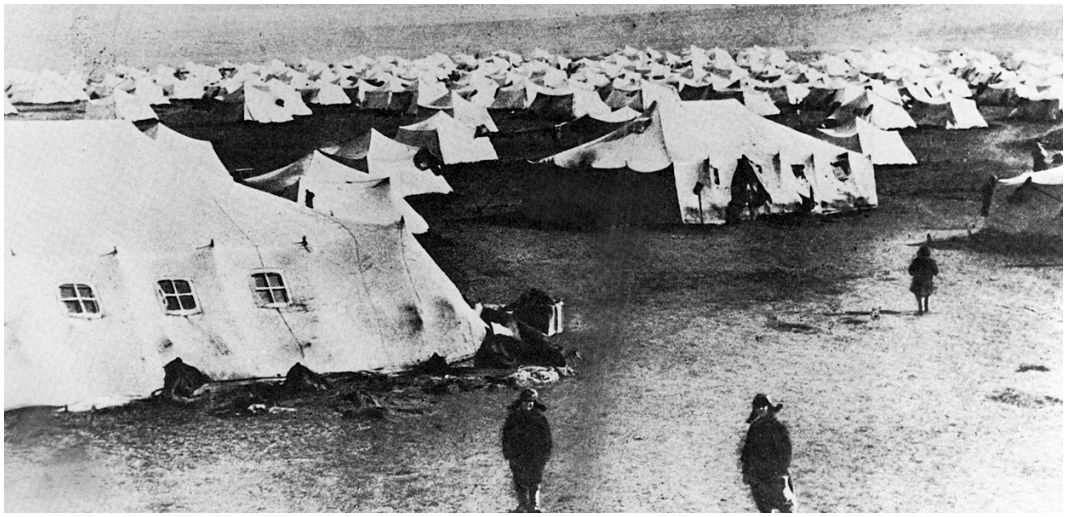

bron 5d

Gezamenlijk middagmaal op de kolchoz W.I. Lenin, een foto uit 1936

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 5e

Parade van sportlieden op het Rode Plein in Moskou, een foto uit 1932

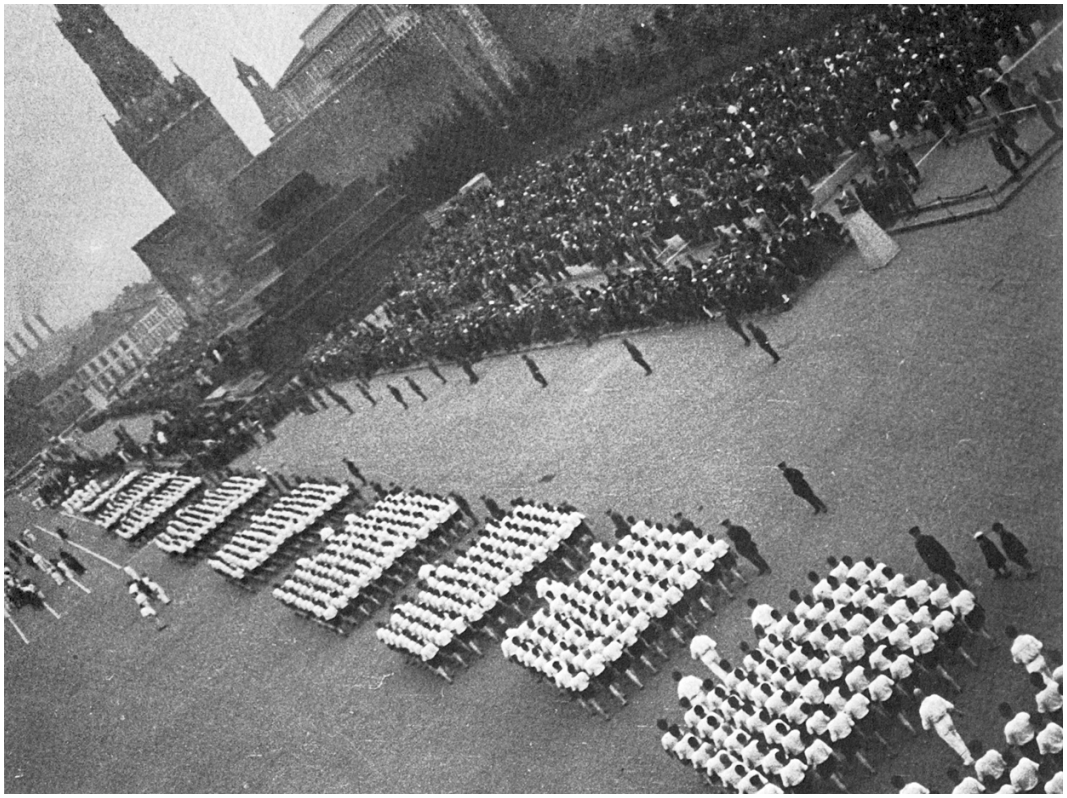

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Nederlanders en hun gezagsdragers 1950-1990: verzuiling, polarisatie en herwonnen consensus

bron 6

In maart 1955 staken werknemers van de gemeente Amsterdam voor hogere lonen en betere arbeidsvoorwaarden. Aan de staking doet een groot aantal NVV-leden mee. Uit een verslag van stakers het volgende fragment

Bij de tramremise Havenstraat verschijnen op zondagmorgen te half elf enkele tientallen NVV-functionarissen met aan het hoofd Ad Vermeulen. Zij mengen zich onder de stakers en trachten het personeel te bewegen de staking te beëindigen. De stakers echter weigeren om maar met één van deze leiders te spreken. (...) Op deze grandioze mislukking geeft Ad Vermeulen het sein een openlijke poging tot stakingbreken te ondernemen. De NVV-functionarissen lopen langs de rijen stakers en roepen: “NVV-ers uittreden!!!” Er trad (...) niemand uit.
Enkele maanden later nam Ad Vermeulen ontslag.

bron 7

Een fragment uit een baanbrekende studie

De wetenschap heeft ontdekt dat de moeders als opvoedsters van het jonge kind een enorme invloed uitoefenen op de ontplooiingsmogelijkheden van de volwassene. Ook wordt beseft dat viervijfde van het nationaal inkomen door haar handen gaat, zodat haar beslissingen, ten goede of ten kwade, voor de voortbrenging van de grootste betekenis zijn. De tijd lijkt gekomen dat zij ten eerste als consumenten duidelijk beseffen dat zij het zijn die ook in onze maatschappij voor het gezinsbelang moeten opkomen. (...) Ten tweede dat zij als kiezeressen duidelijk inzien dat om deze geheel nieuwe reden in gemeenteraden en parlement méér vrouwen moeten komen om daar de gezinsbelangen voor de huisvrouw te vertegenwoordigen.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 8 *Deze fotostrip verscheen in 1965 in het veelgelezen damesblad Libelle*

Moeder: Niet zoveel vet! Daar houdt Jan niet van.
Zij: Ik wel...

Moeder: Daar heb je 'm.
Zij: Hij is vroeg. Ik ben nog niet klaar...

Hij: Hee... dag, mams!
Moeder: Ans is nog niet klaar. Dat kwam bij mij niet voor, hè Jan?

Zij: Dek jij even de tafel, Jan?
Moeder: Kan je dat niet zelf? Die jongen is doodmoe!

Zij: Ik krijg nog eens wat van dat mens!
Hij: Maar ze heeft toch gelijk?

Hij: Krijgen we eindelijk eens wat te eten?
Zij: Roep de kinderen maar binnen...

Toelichting
Moeder: de moeder van Jan
Zij: de vrouw van Jan
Hij: Jan

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 9

Uit een gesprek met een kraker, 1981

Kraken is voor mij niet alleen een huisje bezetten en dan je eigen gangetje gaan. Het betekent dat je je aansluit bij de buurt en dat je veel sterker verbonden raakt met de stad. Daar komt veel bij kijken. Het begon voor mij met het kraakspreekuur bij mij in de buurt. Je vertelt ze wat ze allemaal uit moeten zoeken als ze iets willen kraken en je helpt ze met de kraak zelf.
Als je boven op allerlei problemen zit, heel duidelijk zelf merkt hoe fout dingen zitten en je wordt dan zelf direct gepakt, op een onrechtvaardige manier gepakt, terwijl je, naar mijn gevoel tenminste, een rechtvaardige strijd voert tegen die problemen, dan ga je er ook vanzelf anders over denken. Ik vind het nu bijvoorbeeld ook niet meer fout om met stenen te gooien. Dat vond ik wel fout toen ik nog niet bovenop al die problemen in de stad zat en ik me nog niet met het kraken had bemoeid. Ik heb het fout gevonden tot op de dag van de Vondelstraat (gewelddadige rellen tussen krakers en politie in Amsterdam, 1980).
In de Vondelstraat heb ik mijn eerste steen gegooid. Ik wist toevallig wat daar aan de hand was, ik had meegedraaid in het kraakspreekuur daar in de buurt, en ik wist dat die mensen dat allemaal best goed hadden uitgezocht.
Op een gegeven moment, en tot onze schrik en verbazing, kwam de politie terug. Op dat moment was ik inderdaad gemotiveerd genoeg om te zeggen: ik ga niet meer uit dat pand, ze slaan me er maar uit. Dat deden ze dus, en toen dacht ik: ik laat me ook niet wegslaan, ik sla terug. Daarna heb ik bij mezelf gezegd: nou ja, op die manier moet het dan ook maar, hoe vervelend ook, en terwijl je in feite niet uit jezelf voor dat geweld kiest maar het steeds een reactie is op hoe er tegen jou opgetreden wordt.
In mijn ouderlijk milieu kwam er ook een commissaris van politie over de vloer en met die man, die ergens in de buurt van D’66 stond, heb ik vele uren zitten praten. Dat gaat tot op zekere hoogte heel goed, hoewel ik een andere visie heb, maar het breekpunt ligt vooral daar waar hij vindt dat als er een uitspraak van de rechter is geweest, die dan ook moet worden uitgevoerd. De uitspraak zelf mag je niet meer op z’n rechtvaardigheid toetsen. Dan zijn we het absoluut niet meer met elkaar eens, en het kan best zijn dat ik de volgende dag een steen naar hem sta te gooien.

Einde

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.